



# ته‌نیا 13 سال بووم

### به‌شی یه‌که‌م رۆژه دیاربه‌کری

ده‌هینایه‌وه، سه‌ره‌نجام دایکم راستی روداو‌ه‌ک‌ه‌ی بۆ باوکم باسکردبوو. باوکم له‌نیوان دوو بریاردا تیا ماوو، ته‌نیا من کچ بووم، ئە‌گەر ده‌کوژرام ه‌م کچه‌که‌یان ده‌پۆششت و ه‌م ئابوووی بته‌ماله‌که‌یان. ده‌بوايه کابراش بکوژن، به‌مه‌ دوژمندیاری خوینداریشیان بۆ ده‌مایه‌وه. دایکم قه‌ناعه‌تی به‌ باوکم کردبوو، به‌لام دیسانیشه‌وه ماله‌برین و به‌شودان ئاسان نه‌بوو. ده‌بوايه به‌دزییه‌وه له‌لامی ماله‌ماره‌بکریتم. من له‌نیو ئیش و ئازاردا ده‌تلامه‌وه. منیڤه‌ بو ته‌مه‌نه‌وه، به‌و ره‌وشه‌وه ره‌وانه‌ی باخه‌لی کسه‌ستکی دپنده ده‌کرلام. ئه‌و

پیاوسالاری من تاوانباربووم ده‌بوايه سزای خۆم وه‌ربیرگم! ناچار بووم رازی دلم بۆ دایکم بدرکیتیم. هه‌ندئێ وردیه قسه‌م هه‌لپه‌شتن، به‌لام دایکم تێمه‌گه‌پشت وای زانی خۆم ناسیوه، واته‌ خوینتم دیسووه. به‌سه‌وزێکی دایکانه‌وه پێیگوتم: (کچه‌که‌م هه‌موو کچێک ئه‌و خوینته‌ ده‌بیته، مه‌ترسه هه‌چ نیه!). من ده‌مزانی له‌کۆمه‌لگه‌ی ئیتمه‌دا رۆژه، جاریکی دیکه‌ش پریمه‌ی گریانێکی به‌کۆلم پێوا. دایکیشم ترساند. راستی روداو‌ه‌که‌م بۆ گێرایه‌وه. دایکم ده‌ستی به‌گریان کرد. دواتر پێیگوت: (دایه‌ ده‌بێ بکوژریم؟!)، ئه‌و چه‌په‌رۆکیکی لێدام و گوتی: (هه‌ش به‌سه‌ر ئە‌گەر پیاوان بزانی هه‌ردووکه‌مان ده‌کوژرین. مه‌گەر نازانی شه‌ره‌فو ناموسی بته‌ماله‌ به‌م چه‌ژۆه خوینته‌وه به‌نده!). دواتر رێنۆیی کردیم که‌ لای که‌س نه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ باس نه‌که‌م. ئه‌و به‌لێنی پێدام خۆی چاره‌سه‌ری ده‌کات.

چه‌ند رۆژێک نه‌خۆش که‌وتم. تاقیکردنه‌وه‌ی کۆتایی سالم بۆ ته‌واو نه‌کرا. له‌رۆبه‌ی وانه‌کان ده‌رنه‌چووم. ئیتر مامه‌وه. دایکم له‌لایه‌که‌وه دله‌ن‌وایی ده‌کردم، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه ده‌یتسه‌ندم مه‌رگی پێشان ده‌دام. به‌رۆژ شه‌رم راوی ده‌نام و شه‌وانه‌ش مه‌رگ شالایی بۆ ده‌هینام. نه‌مه‌دزانی چیم لێده‌که‌نو چۆن چۆنی ده‌مکوژن. هیوام به‌دواوژۆ نه‌ماوو. باوکم براکه‌مان له‌کاره‌سه‌اته‌که ئاگادار نه‌کراوون‌ه‌وه. ده‌مزانی له‌گه‌ڵ ئاگادار بوونه‌وه‌یان، مه‌رگم نزیک ده‌بیته‌وه. دایکم به‌دوای ده‌رفه‌تێک ده‌گه‌را تا به‌شیاوژێکی گونجاو روداو‌ه‌که‌یان بۆ بگێرێته‌وه. دایکم هانه‌ی بۆ ئه‌و که‌سه برد که‌ تاوانه‌که‌ی نه‌نجام دابوو. هه‌م ترساندبووی هه‌میشه‌ داوی لێکردبوو بێته‌ پێشو ئابوووی تیکزاولمان هه‌لبگرێته‌وه. کابرا په‌شمیانی پێشانداوو. به‌لێنی دابوو که‌ بێته‌ خوازینیم. من ته‌مه‌ن ته‌نیا 13 سالان بوو، ئه‌و 22 سال له‌من گه‌وره‌تر بوو. دواتر ده‌سته‌ ژناتی خزمیان هاتنه‌ مالمان و خوازینی منیان کرد. پیاوانی ناسراو هاتنه‌ لای باوکم. باوکم خۆشی به‌بو و به‌مه‌ماله‌یه‌ نه‌ده‌هات، ئاماده‌ نه‌ده‌بوو کچیان پێبدات. من منداڵ بووم قازی ماریه‌ی نه‌ده‌بریم، باوکم ئه‌و بیاتو‌یانه‌ی

وه‌ک هه‌ر منداڵێکی دیکه‌ ده‌یان ئاره‌زووم هه‌بوو. چه‌زم به‌خویندن ده‌کرد. خویندکاریکی زیره‌کو گۆرپایه‌ڵ بووم. بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی کۆتایی سال خۆم ئاماده‌ ده‌کرد. هاو‌پۆلێکی زیره‌کم له‌گه‌رێکی خۆمان هه‌بوو، له‌وانه‌ی ماتاماتیکی له‌من زیره‌کتر بوو، به‌هیوای ئه‌وه‌ی که‌می هاو‌کاریم بکات، به‌ره‌و ماله‌ی نه‌وان پۆشتم. هه‌یشتا نه‌گه‌یشتبوو مه‌مالیان، کابرایکی ته‌مه‌ن 35 سالان له‌به‌ر ده‌رگه‌ی ماله‌یک راهه‌ستاوو. ئه‌و ماله‌ درواسی ماله‌ی هاو‌پۆله‌که‌م بوو. من نه‌مه‌دزانی ئه‌و پیاوه‌ چاره‌پووانی چی ده‌کات. کاتێ گه‌یشتمه‌ ئاستی، ئه‌و به‌روو خۆشیه‌وه پێسی گوتم: (ئه‌وه ده‌چیت بۆ لای شه‌وبۆ؟!، منی منداڵ! سه‌ری ره‌زامه‌ندیم بۆ له‌قاند. ئه‌و به‌پێکه‌نینه‌وه فه‌رمووی لێکردم و گوتی: (شه‌وبۆش هاتۆته‌ لای من و ده‌یه‌وی وانه‌ی ماتاماتیکی پێیایم). من به‌نه‌رمه‌ شه‌ره‌میکه‌وه چوومه‌ ژووره‌وه. ده‌رگه‌که‌ی له‌دوای خۆیه‌وه داخست. ماله‌که‌یان له‌دوو ژووری ئاسایی پێکهاتبوو. ئه‌و له‌پێش منه‌وه ده‌رۆی، ده‌رگه‌ی ژوورێک ئاوه‌لابوو، ده‌رگه‌ی ژووره‌که‌ی دیکه‌ش داخراوو. له‌به‌ر هه‌یوانه‌که‌ راهه‌ستم، ئه‌و به‌په‌نجه‌ ئاماژه‌ی بۆ کردم و گوتی: (تا شه‌وبۆ بانگ ده‌که‌م، تۆ بۆ ئه‌و ژووره‌). منیش چوومه‌ ژوورێ. هه‌ر به‌پێوه ژوورێ. راهه‌ستاوویم، کابرا هاته‌وه ژوورێ.

ده‌رگه‌که‌ی داخست و دانیشتم. ئه‌وجار فه‌رمووی لێکردم، من ترسام. له‌جینگه‌ی خۆم ره‌ق بووم. ئه‌و ده‌ستی گرتو و دانیشاند. من رۆژ شه‌رم لێکرد، رۆژ له‌من گه‌وره‌تر بسوو. ده‌مم قوما، نه‌متوانی پرسساری شه‌بۆی لێبکه‌م. کتێبه‌که‌ی کرده‌وه، تۆزێ ده‌رسی پێگوتم، سه‌یرم کرد رۆژ به‌وردی سه‌یرم ده‌کات. من هه‌لده‌له‌رزیم و هه‌چ تێنه‌ده‌گه‌پشتم. له‌وکاته‌دا له‌ده‌رگه‌ درا، ئه‌و یه‌کێی هه‌لساوه‌وه گوتی: (له‌وانه‌یه‌ شه‌وبۆ بی). به‌خێرای چوومه‌ ده‌ری. ده‌رگه‌که‌ی داخست. من له‌شه‌رمان چه‌ند له‌ترستاندا ئاره‌قمه‌م کردبوو. چه‌ند خوله‌کی پێچوو، هاته‌وه ژوورێ، دوو فانتای له‌ده‌ست بوو، گوتی: (شه‌وبۆ هه‌یناویه‌تی، ئه‌ویش ئیستا دێته‌وه، میوانیان هاتوه‌). به‌و قسه‌انه‌ تۆزێک هه‌یور بوومه‌وه. به‌رۆژ دانه‌یه‌ک فانتای



## گۆشه‌ی ده‌دوون

### به‌کاره‌ینانی ماله‌ی ده‌وڵه‌ت

خه‌لکیکی رۆژ هه‌ن به‌ناوی پێشکه‌وتنی مه‌ده‌نیته‌ت، عه‌وله‌مه‌و. هتد ره‌خنه‌ له‌پاریدوو ده‌گرن، گوايه ئه‌و زه‌مانه‌ به‌سه‌رچوو ئه‌وان لاف و گه‌زافیان پێوه‌ لێده‌داو ئه‌و شه‌هامة‌و دلسۆزی و ده‌ست پاکو و دوا‌ین پاکیه‌ی ئه‌وان باسی ده‌که‌ن هه‌مووی نیشانه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی ده‌ره‌به‌گی و کۆنه‌پارێزه‌کانه‌.. ئه‌وانه‌ ده‌لێن ئه‌م‌و‌و زه‌مان زه‌مانی ته‌کنۆلۆژی و ئینته‌رنه‌ت ته‌مه‌ن هه‌بوونه‌وه‌ی یان نه‌بوونه‌وه‌ی ته‌مه‌ن هه‌ر ده‌گه‌یشته‌ین به‌م رۆژگاره‌ له‌به‌ر ئه‌وه هه‌چ ملکه‌چی و پا‌ه‌ندییه‌کمان نابێ بۆ ئه‌و بریارانه‌ی که‌ ئێوه ده‌ری ده‌که‌ن. ئه‌و وڵاته‌، ئه‌م هه‌ر ئێو حکومه‌ته‌، مولکی گشتیه‌یه‌و چۆنمان بویت له‌چ کات و شوێنێکدا پێویستیمان پێ بێت بۆخۆمان به‌کاری دینین... ره‌نگه‌ ئه‌و قسه‌یه‌ تا راده‌یه‌ک راست بێو جینگه‌ی خۆشی بێت ئە‌گەر به‌یه‌کسانی و به‌بێ جیاوازی نیوان خه‌لک پیاوه‌بکری، به‌لام دیاره‌ وانیه‌ و زۆریشی نایه‌کسانی تێدایه‌. با گوتی له‌م قسه‌یه‌ بگرین که‌ ده‌لێن: یه‌کێک له‌خه‌لیفه‌کان خه‌ریکی ئیشوکاری پیاویک ده‌بیته‌ له‌شه‌وینکدا، هه‌تا ئه‌وی که‌ کاره‌که‌ پێوه‌ندێ به‌ده‌وڵه‌ته‌وه هه‌بوو مۆمی ده‌وڵه‌تی داگیرساندبوو، به‌لام که‌ ئیشتی ده‌وڵه‌ت نه‌ما مۆمه‌که‌ی کۆژانده‌وه، به‌پیاوه‌که‌ی گوت: مۆمیکی بداتی، تا کاره‌که‌ی له‌به‌رده‌مدا ته‌واو بکات. ئه‌مه‌ مانای ئه‌وه‌یه‌ که‌ مولکی ده‌وڵه‌ت نابێ له‌پێناو یه‌کێک یان کاریکی شه‌خسیدا به‌کار به‌یئرێت.

ئیستا لای ئه‌و خه‌لکانه‌ی که‌ له‌سه‌ره‌وه باسمان کرد ئه‌وه‌ حیکایه‌تی گویێ ئاگردان و گاله‌تیان به‌و قسه‌انه‌ دیت و به‌ ره‌فتار و کرداری دواکه‌وتووکان و سه‌فی ده‌که‌ن. ئه‌وان به‌ به‌رچاوه‌ی هه‌موو خه‌لکی کوردستانه‌وه رۆژانه‌ ئۆتۆمۆبیلی فه‌رمانگه‌کان سه‌دان کاری تایبه‌تی ناومان و بازارو گه‌شتوگوزاری پێ ده‌که‌ن، هی ایان تیايه‌ له‌دوای ده‌وام به‌کری کاری پێ ده‌کات، نه‌ شه‌رم و نه‌ترسیان له‌کسه‌ نیه‌وه‌ و هه‌کو بلێی بریارو یاسا شمولی ئه‌مان ناکات.. به‌نه‌زهری به‌پرس و کاربه‌ده‌سته‌کانی ئیستا هه‌رکه‌سه‌یک به‌پێچه‌ک و پێی ئه‌و خه‌لیفه‌یه‌دا به‌روات یه‌عنی به‌پێچه‌وانه‌ی پێره‌وی ئاودا مه‌له‌ ده‌کات و ره‌نگه‌ به‌جۆرێک له‌جۆره‌کانیش تۆمه‌تێکی بده‌ن پا‌و، به‌لام خۆی پێشکه‌وتووخوازه‌ که‌ چنده‌ها کاری سێکسی و ناشه‌ری له‌ناو ده‌زگا و سه‌یاره‌ی ده‌وڵه‌تدا ئه‌نجام بدات، خۆی دلسۆزه‌ که‌ چه‌ند پارچه‌ زه‌وی خانوو، شو‌قه‌، به‌نزیخانه‌، کارگه‌ی هه‌ییت، به‌سه‌دان و هه‌زارانیش له‌کرێچی و به‌کوله‌مهرگی ژیان به‌ره‌سه‌ر، بۆخۆی ره‌وايه‌ بچووکترین نه‌خۆشی یان برینداری هه‌ییت به‌ ئۆتۆمۆبیل و فرۆکه‌ی تابه‌ته‌ بگه‌یه‌رنه‌ت به‌ئه‌وروپا، چاری خه‌لکیش ده‌رچی و با منداڵه‌کانیان هه‌ر هه‌تیو بکه‌ون قه‌یناکه‌... ئه‌م حا‌له‌ته‌ له‌ده‌روونی خه‌لکدا رۆژ به‌رۆژ په‌نگ ده‌خواته‌وه له‌گه‌ڵ هه‌موو خه‌مه‌کانی دیکه‌یانه‌ پێکه‌وه تووره‌بوون، یاخه‌بوونێک دروست ده‌که‌ن که‌ ئه‌نجامه‌که‌ی ره‌نگه‌ به‌خراپ بکه‌وێته‌وه له‌سه‌ر ده‌وڵه‌ت و کاربه‌ده‌ستان. هه‌لسه‌نگاندنی ئه‌و سلوک و ئه‌سلوبه‌ له‌رووی ده‌روونناسی و کۆمه‌لناسیه‌وه دیسانه‌وه ئه‌وه‌مان به‌ییر دینێته‌وه که‌ باوکێک رۆژ ئامۆزگاری کۆره‌که‌ی ده‌کرد پێی ده‌گوت که‌ کۆره‌که‌م پیاوه‌ پیاو. ئه‌میشه‌ ده‌یوت باوه‌ ئه‌وه‌نیه‌ خه‌ریکم ده‌م به‌ شت و ده‌سه‌لاتدار. باوکه‌که‌ گوتی کۆره‌که‌م پیاوه‌تی و شه‌هامة‌ت به‌ده‌سه‌لات نیه‌، به‌لکو به‌خزمه‌ت و لێبوورده‌یی، دا‌قراوانیه‌. رۆژگار تیه‌یه‌ری کۆره‌که‌ بوو به‌ده‌سه‌لاتداریکی گه‌وره‌و چه‌ند پاسه‌واییکی نارو گوتی: برۆن له‌فلان شوێن پیاویکی پیر هه‌یه‌، به‌یخن، به‌لام نه‌یوت باوکمه‌، ئه‌مانیش ده‌رۆن به‌رۆژ پیاوه‌که‌ دیننو که‌رامه‌تی ده‌شکینن، کاتێ کۆره‌که‌ی به‌مه‌ ده‌زانی کار له‌کار ترازاو... باوکه‌که‌ پێی ده‌تێ: کورم نه‌مگوت پیاویه‌ ئه‌مه‌ پیاوه‌تیه‌که‌ته‌؟... به‌راستی ئیستا لای زۆرێک له‌کاربه‌ده‌ستان ئه‌و حا‌له‌ته‌ هه‌یه‌و به‌فعلی، چونکه‌ له‌رووی شه‌رع و قانونه‌وه خه‌لکی دایک و باوک و خوشک و برایی کاربه‌ده‌ستن ده‌بێ و هه‌فاداری و دلسۆزی و یه‌کسانی بکه‌ن به‌مه‌شخه‌لی کاره‌کانیان له‌پێناوی ژیانیکه‌ی باشترو خۆش گۆزه‌راندا.

## بۆ منداڵه‌کانتان یاریگه‌ی تابه‌ته‌ فراهه‌م بکه‌ن

منداڵه‌که‌ی ئاماده‌ بکات تا بابه‌تی یاره‌کانی و شتومه‌که‌کانی خۆی هه‌موو تێیکات، تا منداڵه‌که‌ هه‌ستیکات شوێنی تابه‌ته‌ به‌خۆی هه‌یه‌و که‌سی تر به‌شدار نیه‌ له‌گه‌لیدا، ده‌توانی له‌سووچیکدا بۆی دابنێت و به‌وینیه‌ی جوانی ئازده‌لان بۆی براننێته‌وه، ئه‌و ئازده‌لانه‌ی چه‌رده‌کات منداڵه‌که‌ی بیانناسی و لێیان نه‌ترسیت، هه‌روه‌ها ناوی خۆی و ناوی سالو و مه‌زده‌کان و رۆژه‌کانی هه‌فته‌ی له‌سه‌ر بنوسێ، دایک نابێ به‌بیاتو‌ی ئه‌وه‌ی ده‌ستی گه‌ڕاو یان کاری رۆژه‌ منداڵه‌که‌ی پشنگوئ بخت. پێویسته‌ رۆژانه‌ که‌مترین کات که‌ نیو کاتمه‌یه‌ریه‌ دیاری بکات تا له‌گه‌ڵ منداڵه‌که‌ی به‌شدار بێت له‌پارێکردندا. ئه‌و هه‌لسوکه‌وتانه‌ی که‌ پێویسته‌ دایک قییری منداڵه‌که‌ی بکات، ئە‌گەر له‌گه‌ر که‌که‌تاندا شوێنی یاری نه‌بوو رۆژ پێویسته‌ رۆژانه‌ ده‌ستی منداڵه‌که‌ت بگه‌ڕوو بیه‌یه‌ت بۆ باخچه‌یه‌ک یان شوێنێکی تابه‌ته‌ی بێت به‌منداڵان، تا که‌مێک خۆی به‌تال بکاته‌وه و چاو و میشلو هه‌ستونه‌ستی پرېکات له‌کارو هه‌لسوکه‌وتی نو‌وی و خۆی دلخۆش بکات، ده‌بێ ئه‌وه‌ برانیت یاری باشتترین خۆراکه‌ بۆ که‌شێ میشلو چه‌سته‌ی منداڵه‌که‌ت.



ئا: که‌لسووم

نه‌بوونی یاریگه‌ی بۆ منداڵان له‌م رۆژگاره‌دا بۆته‌ کێشه‌یه‌کی ئاشکراو دیار. ئە‌گه‌رله‌ قه‌ره‌بالی و تیکچرانی ژبانی ناو شه‌ره‌کان و خانوویه‌ره‌ی به‌یه‌ک‌اچووی گه‌رکه‌کان، جاده‌و کۆلانه‌ ته‌سه‌لو ته‌نگه‌به‌ره‌کانی شه‌ره‌کانمان برۆین، بۆیه‌ هه‌ست به‌کێشه‌ی نه‌بوونی یاریگه‌ی ده‌که‌ین، بۆیه‌ دایک پێش باوک له‌سه‌ریتنی بیر بکاته‌وه شوێنێک بۆ یاریکردنی منداڵه‌که‌ی دیاری بکات، وه‌ هه‌لی بۆ بره‌خسینێ تا رۆژانه‌ به‌و مافه‌ سروشته‌ی خۆی بکات، به‌تابه‌ته‌ی ئه‌گه‌ر له‌به‌رده‌م ماله‌که‌یان و گه‌رکه‌که‌یانه‌دا هه‌چ گۆره‌پانیکو باخچه‌یه‌کی تیا‌دا نه‌بوو، تا سوار بدات به‌منداڵه‌که‌ی و زه‌ی خۆی خالی بکاته‌وه و که‌مێک تێکه‌ڵ به‌هاوریکانی بێت، ئه‌و منداڵانه‌ی له‌ته‌مه‌نی پێش چوونه‌ قوتانبخانه‌دان و هه‌یشتا زۆرشت فێرته‌بوون تا بتوانن خۆیان سه‌رقاڵ بکه‌ن، پێویسته‌ بواری باشیان بۆ بره‌خسیندرێ تا به‌ئاره‌زووی خۆیان یاری بکه‌ن و بجو‌وێن، نابێ به‌رۆژ ناچار بکێژن له‌یه‌ک شویندا، له‌به‌رده‌م ته‌له‌فزیویدا، یان له‌به‌رده‌م ده‌رگا‌ی‌که‌دا دابنیشن و جو‌له‌یان لێوه‌ نیه‌ت. دایک هه‌یه‌ به‌منداڵه‌که‌ی ده‌لێت: (لێره‌ دابنیشه‌و

هه‌لته‌ستی له‌جینگه‌ی خۆت)، یا نه‌چی بۆلای فلانه‌ منداڵ یان هه‌ره‌شه‌ی لێده‌کات و ده‌لێت: خوام به‌خوایه‌ شوشه‌یه‌ک یان قاپیکه‌ یا په‌نجه‌ریه‌ک... شتی بشکینتی، یان خۆت پیس بکه‌ی.

تۆپ باشتری و خۆشه‌ویسته‌ترین بابه‌تی یاری منداڵانه‌. ده‌توانی بیه‌ته‌ هاو‌پۆی منداڵ له‌هه‌موو شوێن و هه‌موو کاتیکدا. منداڵ